

Castell de Lliçà de Vall

Lliçà de Vall

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: Sector central del terme municipal, entre les urbanitzacions del mas Gordi i de can Vilardebò. Avinguda de can Vilardebò
Alçada: 132

Coordenades:

Latitud: 41.59576
Longitud: 2.23006
UTM Est (X): 435833
UTM Nord (Y): 4605182

Classificació

Número de fitxa: 08108 - 22
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Jaciment arqueològic
Estil / època: Romà Medieval Contemporani
Segle: II aC.-XIX
Estat de conservació: Bo
Protecció: Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Observacions protecció: Aquest castell no consta a la llista de castells declarats Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN)
Número inventari: CCAA 10935
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat: Privada
Titular: 5854001DG3055S0001XL

Fitxes associades:

[Can Vilardebò](#)
[Gegants de Lliçà de Vall](#)

Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dl., 15/11/2021 - 11:50

Descripció

Torre de defensa construïda en època romana que, amb tota probabilitat, fou adaptada en època medieval per constituir-hi el castell de Lliçà de Vall i, ja a principis del segle XIX, fou reconvertida en un forn d'obra o teuleria. Es troba en un promontori no gaire alt, en un punt estratègic pel pas d'un camí que resseguia la riera de Merdans, gairebé a tocar de la masia de can Vilardebò i molt a prop també de l'església parroquial.

Es tracta d'una torre de planta circular que s'ha conservat fins a una alçada d'uns tres metres. En aquesta part baixa la torre era molt compacta, amb uns murs extraordinàriament gruixuts o tal vegada completament massissa. No sabem si hi havia un accés a la planta baixa o la porta era directament a la part superior, ja que l'obertura actual correspon a la boca i a l'entrada del forn. El mur és obrat amb blocs de pedra força irregulars, de granit, pòrfir i calcària, i lligats amb morter de calç.

El forn queda encaixat a l'interior de la torre i és de dimensions força reduïdes. Es tracta d'un dels pocs forns d'obra de planta circular, ja que la gran majoria són quadrats. A la part inferior hi trobem la fogaina, que era la cambra semisoterrada on s'introduïa la llenya que donava combustió. La boca del forn és amb arc, parcialment trencat. A la part superior hi ha la cambra de cocció, revestida amb un enrajolat, i els dos nivells estan separats per una graella feta de maó.

La torre tenia alguna construcció annexa al nord, de la qual se'n veuen rastres dels fonaments. També devia estar protegida per un recinte murat perimetral, del qual se'n intueixen vestigis en forma d'enderrocs en els vessants del turonet on s'assenta la torre, però en l'estat actual no s'hi aprecien restes clares de cap fonament. Els dos trams de mur que estan situats uns metres al sud corresponen a la mina del Castell o de can Vilardebò: una mina d'aigua que provenia del sector nord, des d'una distància no gaire llarga, vorejava la torre i conduïa l'aigua cap a la bassa de can Vilardebò.

Observacions:

Aquest jaciment ha estat objecte de diferents intervencions arqueològiques. L'any 1988 s'hi realitzà una excavació d'urgència, dirigida per Isabel Oliveras López i, en una segona fase, s'hi van fer treballs de neteja i consolidació, i es va excavar l'interior de la torre. L'any següent s'hi va fer una nova campanya.

La figura d'Albert Bernat, senyor del castell de Lliçà al segle XI, ha estat motiu d'una obra de ficció consistent en unes memòries novel·lades per part de l'escriptora Marta Abelló. L'obra va guanyar el Premi del Consell Comarcal de Narrativa del Vallès Oriental.

Anys enrere al costat de la torre hi havia una font que rajava al peu de la cara sud de les ruïnes. També se l'anomenava la font de la Cara, perquè tenia una forma de carota (GARCÍA-PEY, 1999: 246). Es devia nodrir amb l'aigua de la mina de can Vilardebò, que passava pel costat del castell.

Dades documentals facilitades per l'Arxiu Municipal i pel Centre d'Estudis i Recerca de Lliçà de Vall (CER).

Història

L'origen d'aquesta torre, que més tard fou convertida en el Castell de Lliçà, es troba en època romana. A diferència de la majoria de torres, aquesta estava situada al pla i sembla que tindria una funció de control dels camins. Per aquest territori hi passaven diverses vies o camins romans. La principal era la Via Augusta, que entrava a la península per la Jonquera i arribava fins a Cadis. Una variant transcorria per la costa, passant per Blanda (Blanes), Iluro (Mataró) i Barcino (Barcelona). L'altra variant, coneguda com el Camí dels Vasos Apol·linars, sí que transcorria directament per territori de Lliçà de Vall tot fent un recorregut més interior a través de la depressió prelitoral del Vallès. Venia de Girona i passava per la Vila Semproniana (Granollers) en direcció a Arragonem (Sabadell) i Ad-Fines (Martorell). En el tram de Lliçà de Vall aquest camí devia fer un itinerari semblant al del posterior camí ral de Sabadell a Granollers, que coincideix força amb l'actual carretera C-155. El punt de confluència dels principals camins era la Vila Semproniana (Granollers) per on hi passava encara una via que unia Barcelona i Ausa (Vic) i una altra que comunicava Iluro (Mataró) i Aquae Calidae (Caldes de Montbui).

La torre, però, es troba separada un quilòmetre al nord del Camí dels Vasos Apol·linars. Per aquest indret hi devia passar un altre camí, de caràcter secundari, que seguia en paral·lel la riera de Merdans en direcció a Aquae Calidae (Caldes de Montbui). Sigui com sigui, aquest indret va acabar esdevenint el nucli més estratègic del terme, almenys a partir de l'època medieval, ja que concentrava la torre romana i posterior castell, el mas de can Vilardebò (un dels més importants del municipi) i l'església parroquial. També molt a prop s'hi ha localitzat material arqueològic que podria correspondre a l'edat del bronze (jaciment de can Vilardebò).

El fet que la torre no es trobi en el punt de cruïlla sinó una mica més amunt d'un camí secundari ens fa plantejar una altra possibilitat, que tan sols apuntem a tall d'hipòtesi: que la torre tingués també una funció relacionada amb el control de mines o canals d'aigua. No oblidem que vora seu hi passen dues mines que es dirigien a can Vilardebò. I una de les mines més importants de Lliçà de Vall, la de can Coll, està documentada ja en època medieval i té en dos dels seus punts més significatius vestigis arqueològics d'època romana. De fet, la possibilitat que el teixit de recs i canals del Vallès, associat en molts casos a un cultiu precoç del lli, tingui un origen durant la romanització no és pas una idea nova, sinó que ja ha estat suggerida per alguns autors (Garriga, 1991: 22).

En relació a Lliçà de Vall en època romana sol considerar-se la hipòtesi que aquestes terres estaven sota el domini d'algun veterà llicenciat de l'Exèrcit que portava per nom Licius. Aquesta teoria va ser formulada a principis de segle XX per autors com W. Schulze o P. Aesbischer i acceptada pels lingüistes posteriors. P. Aesbischer, autor d'"Etudes de toponymie catalane", es basa també en aportacions d'altres autors, com J. Balari Jovany, que va comparar la romanització d'aquesta zona amb la de l'alta Itàlia, on es troben molts noms locals acabats amb el sufix "iano" que derivarien de cognoms o gentilicis dels seus propietaris. Així, en el cas de Lliçà l'evolució etimològica hauria estat des del nom Licius a Liciano o Licano (que apareix documentat als segles X i XI) i posteriorment a Lliçà. Aquesta teoria ha estat recollida per la majoria d'autors posteriors i considerem que és força plausible, tot i que cal remarcar que es tracta d'una hipòtesi i que de moment no s'ha trobat cap testimoni epigràfic que l'hagi pogut corroborar. El que sí sembla cada vegada més clar és que, sobretot en època d'August, molts veterans llicenciats de l'Exèrcit romà van rebre terres per colonitzar en les zones més romanitzades, com l'àrea al voltant de Barcelona o el Vallès.

Tradicionalment s'ha suposat que la torre circular anomenada Castell de Lliçà i popularment "Castell dels Moros", era efectivament el castell medieval, i sembla del tot probable que així fos. Tanmateix, en la bibliografia existent encara trobem una certa indefinició al respecte. Arran de les excavacions que s'hi van realitzar l'any 1988, les conclusions van ser que es tractava d'una fortificació d'època romana, que no tenia traces d'haver estat utilitzada en època medieval i que, finalment, ja al segle XIX, fou transformada en un forn d'obra. Però cal advertir que aquesta excavació es va fer amb una important participació de joves voluntaris i, pel que sembla, no va comptar amb tot el rigor metodològic necessari. Per això considerem que les conclusions que se'n van extreure s'han de posar en entredit i que, amb les dades que actualment

coneixem, la hipòtesi més fonamentada i raonable és que aquesta torre es correspon efectivament amb el castell de Lliçà de Vall, el qual s'hauria establert aprofitant una estructura de defensa preexistent. En documentació diversa referida a can Vilardebò (antigament anomenada can Cosconer) es relaciona clarament aquesta masia amb el castell. De fet, formava part de les propietats del castell, i abans del segle XVIII les propietats del castell foren inscrites a nom de can Cosconer. A més, ja hem comentat l'emplaçament idoni de la torre en un petit promontori proper a una cruïlla de camins, i és lògic que s'aprofitessin les restes d'una fortificació anterior que es conservava en bones condicions. Per confirmar-ho tot plegat caldria fer una nova intervenció arqueològica, aquesta vegada més acurada.

En època medieval la demarcació senyorial més important de la zona era la baronia de Montbui, que abastava una bona part de la Vall del Tenes. El castell de Lliçà era un feu independent d'aquesta baronia. El terme del castell és esmentat l'any 946, quan es té notícia d'un lloc anomenat "Liciano Subteriore". La parròquia s'esmenta de forma explícita el 1038. I la primera referència coneguda del castell pròpiament és de l'any 1094, quan el seu senyor, Albert Bernat, el traspassa al seu fill Bernat. Aquesta família nobiliària va adoptar el cognom de Lliçà i va mantenir el domini del castell fins a finals del segle XII. Durant aquest període el domini va passar per diferents membres de la família: el 1009 passà a Ponç, fill de Bernat. El 1113 Pere Albert, que ja s'anomena "de Lliçà", va donar l'església de Sant Cristòfol al bisbe de Barcelona. Sembla que en vida del mateix Pere el castell passà a mans d'Adelaida, néta d'Albert Bernat i casada amb Ramon de Subirats. Per motius de deutes, finalment l'any 1209 Ramon de Subirats s'hagué de vendre el castell a Guillem Ramon de Montcada.

No en tenim més notícies fins gairebé un segle més tard, quan el 1321 (o potser abans, el 1292) el senyor del castell és Jaume de Fonts, ciutadà de Barcelona (FERNANDEZ-CUADRENCH, 2007). Jaume de Fonts l'havia comprat a Ramon de Vilanova i al tutor de l'hereu de Bernat de Plegamans. En morir Jaume de Fonts va deixar el castell a la Pia Almoïna de la Catedral de Barcelona. El 1337 aquesta institució eclesiàstica el venia a Francesc de Vallgornera, senyor del castell d'Anglès. Per un casament de la seva germana, Blanca de Vallgornera, amb Bernat de Vilademany, aquest va obtenir el castell de Lliçà el 1344. Bernat de Vilademany el va vendre al rei Joan I, i el 1381 fou venut a Ramon Llull. Sembla que els Vilademany conservaven encara algunes terres l'any 1413. Amb aquesta data hi ha un document on consta que Agnès de Vilademany, vídua de Ramon de Blanes, cavaller, agutzil del rei Martí, com a hereva del seu pare Bernat de Vilademany rebia els censos cobrats pel batlle de Lliçà, Pere Prat.

En aquesta època els senyors ja quedaven força allunyats del castell, que era custodiat per castlans. Així, l'any 1344 Bernat de Vilademany encomanà la castllania, així com també la batllia, a Jaume de Coll. Cal relacionar aquest personatge de cognom Coll amb la família propietària del mas de Can Coll, que fou en endavant el més important del terme, i el 1500 un altre membre de la família, també de nom Jaume Coll, torna a aparèixer com a batlle. D'altra banda, l'any 1385, els habitants de Lliçà van comprar la redempció del seu terme per passar a ser "carrer de Barcelona". Es tractava d'una mena de ficció jurídica que permetia incloure una població sencera sota l'aixopluc d'una capital i evitar, així, el poder senyorial. Però més endavant el rei va tornar a vendre aquest dret. L'any 1450 el castell fou traspassat a la cartoixa de Montalegre. No en coneixem gaires detalls, però cal dir que aquesta institució eclesiàstica tenia moltes altres propietats al Vallès. Al segle XVII el castell tornava a estar sota el domini del rei. Abans del segle XVIII les finques i la masia que havien estat del castell foren inscrites a nom de can Cosconé, ja que el masover d'aquesta masia que avui és coneguda com can Vilardebò es deia Francesc Cosconer.

Bibliografia

ABELLÓ, Marta (2011). Jo, Albert Bernat. Senyor del Castell de Lliçà. Bubok Publishing

AESBISCHER, P (1928). Études de toponymie catalane, Barcelona.

BALARI, Josep (1964). Orígenes històrics de Catalunya. Instituto Internacional de Cultural Románica. Sant Cugat del Vallès (2ª edició).

BUSTO VEIGA, Anna M. (2017). *Els nostres records. A l'Arxiu Municipal de Lliçà de Vall*. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 14-16.

CARRERAS FONT, Núria et al. (1999). Lliçà de Vall, 1.000 anys d'història. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 21, 117.

CATALÀ, Pere; BRASÓ, M (1976). "Castell de Lliçà", *Els Castells catalans*, vol. II. Barcelona, Rafel Dalmau Editors, p. 225-227.

DANTI, J; GALOBART, Li; RUIZ CALONJA, J (1995). La Vall de Tenes. Natura, passat i present d'un racó del Vallès. Mancomunitat de la Vall del Tenes.

GARCIA-PEY, Enric (1999). Lliçà d'Avall/de Vall. Recull onomàstic. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 50-51, 246.

GARRIGA, Joan (1991). De Licano Subteriore a Lliçà d'Avall/de Vall. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 22, 16-17.

MASÓ CABOT, Joan (1983). "El castell de Lliçà de Vall", Festa Major 1983, Ajuntament de Lliçà de Vall.

PIQUER FERRER, Esperança. Catalunya Romànica, Fundació Enciclopèdia Catalana (versió internet).

VILAGINÉS, Jaume (1986). La transició al feudalisme. Un cas original. El Vallès Oriental. Estudis de Granollers i del Vallès Oriental, Ajuntament de Granollers.

FERNÁNDEZ-CUADRENCH, Jordi (2007). "El crèdit jueu a la Barcelona del segle XIII" Quaderns d'història, Barcelona, núm. 13.

